

چالش‌های احیا و بازآفرینی بافت تاریخی شهرها

به گزارش سایت خبری پرسون، سیامک کاکاوند- دکترای معماری و پژوهشگر در حوزه شهرسازی در یادداشتی نوشت: مداخله و مواجهه جامع و موفق در هر موضوع شهری مستلزم وجود طرح‌های شهری است که در ۷ حوزه اصلی کالبدی، عملکردی، حمل‌ونقل و دسترسی‌ها، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و زیست‌محیطی مطالعات لازم را به عمل آورده است و اهداف، راهبردهای، سیاست‌ها، برنامه‌ها و اقدامات مرتبط و یکپارچه را معرفی نموده باشد. طرح‌هایی که ارتباط و پیوستگی نظام‌مندی با طرح‌های فرادست دارند و در خصوص اقدامات موضوعی فرودست خود چارچوب‌های اقدام را مشخص و معین می‌نمایند. همچنین این طرح‌ها باید پویایی و انعطاف لازم را به‌منظور همراهی با اقتضائات و دگرگونی‌های عرضی در خود داشته باشند. احیا و بازآفرینی بافت‌های تاریخی نیز از این قاعده مستثنی نیست و به‌منظور چشم‌انداز سازی‌ها و مداخله جامع و هدفمند ما نیازمند تهیه و تدوین طرح‌های کلان و خرد در حوزه بافت‌های تاریخی ضمن توجه به جمیع جهات هستیم.

در حوزه بافت تاریخی طرح‌هایی تهیه گردیده و بخش‌هایی از این طرح‌ها نیز اجرا شده و موفقیت‌هایی در پی داشته است لیکن فقدان توجه و اتفاق‌نظر در موضوع پیچیده و غامض مرتبط با مداخله در بافت تاریخی و نوپا بودن فرایند تهیه طرح‌ها و اجرای آن‌ها و همچنین ضعف در نهادهای حکمرانی ملی و متعاقباً مدیریت شهری نتایج و دستاوردهای مورد انتظار مردم و متخصصان را حاصل ننموده است در ذیل به مواردی از این پیچیدگی‌ها اشاره می‌نماییم:

فقدان اتفاق‌نظر در مبانی نظری

نظریه‌های مختلفی در خصوص احیا و بازآفرینی بافت‌های تاریخی وجود دارد از نظریه‌هایی که مجموعه بافت را می‌خواهند حفظ نمایند و تا مجموعه‌هایی که به‌منظور تأمین اهدافی همچون سرزندگی و پاسخگویی با اعمال تغییراتی در بافت‌ها و افزایش نفوذپذیری و دسترسی و توجه بیشتر به حرکت سواره را لازم و ضروری می‌دانند. به نظر می‌رسد با توجه به گستردگی بافت‌های تاریخی و خصوصیات ویژگی‌ها هر بافت در بخش‌های مختلف از هریک از این نظریه‌ها می‌توان بهره‌برداری نمود. به‌طور مثال بر اساس طرح‌های جامع در بخش‌هایی کاملاً موضوع احیا و نگهداری و در دیگر بخش‌ها بازآفرینی‌ها و ارزش‌آفرینی‌ها در چارچوب اصول و مفاهیم می‌تواند مطمح نظر قرار گیرد.

نفوذپذیری، دسترسی‌ها و پارکینگ

بر اساس مطالعات و طرح‌های جامع راهبردی‌های طراحی و اجرا در بخش‌های تاریخی باید تعیین گردد محدوده‌های که باید کاملاً حفظ و نگهداری گردد مشخص و دسترسی‌ها و پارکینگ‌ها در حوزه فراگیر و پیرامونی این بخش‌ها جانمایی و استقرا می‌یابند. بدیهی است وسعت این محدوده‌ها باید کنترل گردد و اهداف تأثیرگذاری همچون نفوذپذیری و دسترسی به خدمات را حتی‌المقدور تضعیف ننماید. در بخش‌های دیگر بافت با عنایت به جمیع جهات تداخلات کنترل‌شده درگذر‌ها و کالبد ناگزیر خواهد بود. همچنین بارگذاری سبک دیگر فعالیت‌ها و تأمین خدمات آن‌ها از راهبردهای اساسی زنده سازی و ایجاد سرزندگی و پویایی هست.

تنوع در کلان‌شهرهای تکرگرا و لزوم حفاظت از بافت‌های تاریخی

مردمان عصر حاضر با آشنایی بیشتر با دنیای پیرامون و فرهنگ‌ها و خرده‌فرهنگ تکرر خواه و تنوع‌طلب بیشتری از گذشته دارند این پدیده در شهرسازی و معماری نیز به‌خوبی قابل‌مشاهده است. فارغ از مباحث توصیفی و تحلیلی طرفدار و یا مخالف و با عنایت به سرعت تحولات و تغییرات دنیای پیرامون ما به‌منظور حفاظت و نگهداری بافت‌های تاریخی و صیانت از گنجینه ارزشمند شهرسازی و معماری در کنار مجموعه تحولات لازم و ضروری به نظر می‌رسد.

مجموعه کیفیت‌های مورد پیگیری مدیریت شهری در فضاهای شهرسازی و معماری در فقدان احیا و باز زنده سازی بافت‌های تاریخی معیوب و ناقص خواهد بود.

از مهم‌ترین دلایل فقدان رونق بافت‌های تاریخی در دهه‌های گذشته کثرت خدمات موردنیاز زندگی معاصر نسبت به گذشته و عدم پاسخگویی بافت‌های تاریخی به لحاظ برنامه‌ریزی شهری مؤثر و مناسب مدیریت کاربری‌ها و فعالیت‌ها و دیگر موضوعات نظیر دسترسی‌ها و نفوذپذیری حرکت سواره هست.

به نظر می‌رسد چنانچه شرایط فراهم گردد که با برنامه‌ریزی پاسخگو طیف کاربری‌ها و فعالیت‌های مشابه با دیگر بافت‌های شهر در بافت تاریخی مستقر گردد. موضوع فقدان کاربری و فعالیت‌ها به نحو مناسب تخفیف یابد.

و همچنین دسترسی و تسهیل حرکت سواره و توجه به عمق پیاده‌روی با طراحی شهری و بهره‌برداری از تجارب و سوابق دیگر شهرهای تاریخی دنیا می‌تواند به نحوه مناسب و شایسته‌ای تقلیل یابد.

همه‌جانبه نگری و تهیه طرح‌های راهبردی - اجرایی در سطح بافت ها تاریخی

ارتقاء کیفیت همه‌جانبه و احیا بافت های تاریخی درگرو تدوین طرح‌های جامع در حوزه نظری و راهبردی و همچنین اجرایی و پایش مستمر و مدیریت مؤثر و نافذ بر بافت های تاریخی هست. چنانچه بافت های تاریخی به‌منزله ارزشمندترین بافت های شهری هستند که باید بالاترین توجه و تمرکز را معطوف به خود داشته باشند لازم و ضروری است علاوه بر تهیه طرح‌های جامع و همه‌جانبه نگر در حوزه اجرا نیز مهم‌ترین کاربری‌های و فعالیت‌های شهری را در خودپذیرا باشند.

در مدیریت کاربری‌ها و فعالیت‌ها بخشی از مهم‌ترین کاربری‌ها و فعالیت‌ها را در خود جای دهند. به‌طور مثال بخشی از فضاها و مجموعه‌های گردشگری و تفریحی در قالب طرح‌های باز زنده سازی با رعایت اصول و مفاهیم حفاظتی در بافت های تاریخی پیش‌بینی گردد و از غلبه تعداد محدودی کاربری مسکونی و صرف تجاری به‌شدت پرهیز گردد.

بهترین برنامه‌ریزی در راستای طرح‌های احیا و باز زنده سازی بافت انتقال مجموعه‌ای از فعالیت‌های گردشگری و تفریحی و در کنار آن‌ها مجموعه‌های اداری، آموزشی و غیره هست.

در حال حاضر این مجموعه‌های معمولاً در مناطق پیرامونی شهر شکل می‌گیرند لیکن با مدیریت و برنامه‌ریزی مناسب امکان طراحی و استقرار این مجموعه‌ها در چارچوب اصول و ارزش‌های علمی و تجربه‌شده در بافت تاریخی به شکل مناسب موجب سرزندگی و پویایی بافت های تاریخی می‌گردد.

در تمام شهرهای تاریخی شاهد توسعه مراکز و خدمات در پیرامون شهرها هستیم. چنانچه بخشی از این توسعه با مدیریت مناسب و مطلوب در بافت های تاریخی منتقل گردد بخشی از معضلات بافت های تاریخی در تمام شهرها مرتفع خواهد گردید.

بافت های تاریخی می‌توانند کانون و مرکز بسیاری از کاربری‌ها و فعالیت‌های خدماتی باشند. به‌طور مثال با مدیریت مؤثر امکان استقرار هتل‌ها، مهمان‌پذیرها و خدمات مرتبط با محوریت و تمرکز بر بافت های تاریخی در مجموعه شهرها می‌تواند در دستور کار قرار گیرد. هر مجموعه‌ای که به بافت های تاریخی منتقل گردد امکان احیا وزنده سازی بخشی بزرگ از بافت ها را مقدور و فراهم می‌نماید.

استقرار مجموعه دانشکده معماری و شهرسازی یزد در بافت تاریخی

مجموعه دانشکده معماری و شهرسازی تبریز در بافت تاریخی

و دیگر شهرها تجربه‌های موفق این حفاظت و بازآفرین بافت های تاریخی هست. چنانچه به این مجموعه‌ها ادارات و مراکز هتل داری و فرهنگی با بارگذاری مناسب و کنترل‌های کیفی نیز در این بافت ها مستقر گردند شاهد ارتقاء کیفیت و سرزندگی در بافت های تاریخی خواهیم بود.